

Dr Jasmina Klemenović

Lucija Andre

Filozofski fakultet
Novi Sad

UDK: 371.95

ISSN 1820 - 1911, 14 (2008), p. 294-306

PODRŠKA PORODICI U VOĐENJU MUZIČKI DAROVITE DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

***Rezime:** Kao poseban oblik darovitosti, muzička darovitost se prema mnogim istraživanjima ispoljava na predškolskom uzrastu, i moguće je prepoznati kao potencijalnu pre drugih oblika darovitosti. Porodica, kao centralno mesto u životu deteta i prva emocionalna i sociokulturna sredina u kojoj se ono razvija, predstavlja faktor u prepoznavanju (identifikovanju) i pružanju podrške muzički darovitom detetu. Da bi se omogućila adekvatna podrška, neophodno je pružiti roditeljima saznanje o karakteristikama muzičke darovitosti i načinima vođenja muzičkog razvoja, ka ostvarivanju punih potencijala i samoostvarenja deteta. U radu se ukazuje na značaj predškolskih ustanova u podršci porodici darovitih, i njihovu kvalitetnu saradnju u vođenju muzičkog razvoja dece predškolskog uzrasta. Kao mogući načini podrške ističe se predlog IPPD (individualni plan podrške darovitih) kroz predložene strategije akceleracije, grupisanje prema interesovanjima i strategiju koja ih objedinjuje, odnosno obogaćujuću sredinu.*

***Cljučne reči:** muzička darovitost, muzički razvoj, porodica, predškolska ustanova, strategije podrške.*

Uvod

Polazeći od individualnih osobenosti dece, praćenjem njihovog razvoja, uočavaju se razlike u njihovim karakteristikama, mogućnostima i sposobnostima. Od dominantnih društvenih vrednosti zavisi status i odnos prema uočenim razlikama, kao i dalja perspektiva podrške i vaspitanja i obrazovanja u različitosti i za različitost. Poslednjih decenija, u svetskim razmerama sve više se ističe briga za razvoj dece i mladih visokih sposobnosti, odnosno darovitih i njihovih prava na adekvatne mogućnosti koje će obezbediti razvoj potencijala u potpunosti (*The World Council for Gifted and Talented – WCGT, Council of Europe*).

Najčešće prihvatano shvatanje darovitosti ističe različite izuzetne sposobnosti (Božin, i dr., 2003). Reves, G. (Révésy, prema Gajić, 2005) podvlači značaj specifičnih sposobnosti neophodnih za bavljenje neke određene delatnosti. Pored naučnih, tehničkih i dr.,

ističe *umetničke* u koje ubraja *muzičke*, literarne, likovne. Takođe se i u sovjetskoj literaturi u drugoj polovini XX veka srećemo sa brojnim psihološkim istraživanjima usredsređenim na proučavanje nekih od specijalnih sposobnosti, te je između ostalih, ruski psiholog Boris Mikhailovich Teplov, pisao o muzičkim sposobnostima. Kao što je brojnim istraživanjima pokazano, *muzička darovitost* se ispoljava na predškolskom uzrastu, i to uglavnom prema nekim podacima pre drugih oblika darovitosti. Mocart je, kažu, počeo da svira klavir u svojoj trećoj godini, odlično je svirao u petoj, a prvu kompoziciju za klavir napisao je u šestoj godini! Predškolski uzrast, sa svim svojim karakteristikama (plastičnošću, osetljivošću) i ostalim podobnostima kojima se bavi savremena predškolska pedagogija, predstavlja najznačajniji period u razvoju muzičke darovitosti. Ovaj period se stoga smatra „kritičnim“ periodom u razvoju deteta, te je neophodan podržavajući i podsticajni odnos prema individualnim karakteristikama dece predškolskog uzrasta, odnosno muzički darovite dece.

Polazeći od pretpostavke da kod svih ljudi postoje začeci različitih sposobnosti koje se pod određenim uslovima mogu razviti u manifestovane sposobnosti, sociološke koncepcije darovitosti prema Furlanu, ističu značaj i vrednost društvenih potreba i prilika kao pozitivnog potkrepljenja darovitosti (Furlan, 1987). Govoreći o značaju podržavajuće uloge društvene sredine na najranijem uzrastu deteta, *porodica* ima vrlo važnu ulogu u pozitivnom fidbeku i podršci u muzičkom uspehu, što su i skorija istraživanja istakla (Bastian 1991, Moore et al. 2003, Manturzevska, 2006. prema Franziska Olbertz M.A. 2006). Kao i prema ranijim autorima Shuter-Dyson i Gabriel (1981), podržavajuća i stimulativna *muzička porodična sredina* je neophodna u podršci razvoja svake potencijalne darovitosti. Polazeći od porodice kao vrednosnog faktora u podršci muzičke darovitosti, važna je njena povezanost sa ostalim faktorima šire društvene sredine, među kojima značajno mesto pripada *predškolskim i drugim ustanovama*, koje će kroz zajedničku saradnju omogućiti identifikaciju, podršku i podsticaj u vođenju muzičkog razvoja, odnosno uviđanje njihovog značaja u *samoostvarenju muzički darovitog deteta*.

Određenje i karakteristike muzičke darovitosti

„Naći kod svakog čoveka karakterističnosti,
što ga razlikuju od drugih, znači poznavati ga.“

- Hermann Hesse

Pre svega, problemi vezani za darovitost uopšte, te i muzički darovite, su utvrđivanje, razlikovanje, definisanje i objašnjavanje pojmova kao što su: daroviti, obdareni, talentovani, akademski daroviti, sposobni, iznad prosečni, izuzetno sposobni, bistri, brilijantni, čuda od deteta, učenici koji veoma brzo i veoma lako uče, kreativni, superiorni, genijalni, „otkačeni“, i slično.

U srpskom jeziku se za visoko natprosečnu decu upotrebljavaju dva termina uporedno: darovita i nadarana (obdarena deca), smatrajući se sinonimima (Malušić, S. 2000). Takođe, *muzičkim talentom* se često naziva osoba učenih visokih muzičkih sposobnosti. Zanimljivo je da izraz talenat, koji vodi poreklo iz grčkog jezika – *talanton*, odnosno latinskog – *talentum*, je izvorno označavao meru, pa zdelicu kojom se meri, pa zlatan novac. Smatralo se da onaj ko je imao talenta bio je osoba sa merom, sa osećajem za zajedničku meru, i kao takav (duhovno) bogat. Mera je bila posebno izražena u umetnostima, a mogla se naučiti putem kanona i proporcija kojima se postizala simetrija, odnosno uočavanje neočiglednih vrednosti nekih pojava kroz zajedničke mere (Huzjak, 2006). Pod uticajem psihološke literature, kod nas se ukorenio i stručni izraz „genijalo dete“, odnosno u muzici „muzički genije“. Raspravljajući o terminu genijalan, dr Ivan Furlan objašnjava: „Termin „genijalno“ dijete čini se da je pogrešan. Da je neko genijalan, zaključuje se po izvanrednim dijelima što ih je već ostvario. Naravno, djeca mogu biti genijalna samo potencijalno, tj. eventualno u svojoj budućnosti. A i kod najdarovitije djece to se ostvaruje samo u malom postotku. Zato bi termin „genijalna“, djeca trebalo napustiti u stručnim raspravama“ (Furlan, 1987). Svakako da bi dete mogli smatrati genijalnim, podrazumeva se da ono svoju genijalnost pokaže i potvrdi delom, što se kod određenih ličnosti i dešava. Setimo se našeg poznatog violiniste Stefana Milenkovića, kao i danas, u svetu poznatog mladog čelistu i pijanistu osmogodišnjaka Marc Yu, koji se, izvodeći brojne koncerte, smatra i naziva „brilijantnim genijem“, „muzičkim čudom od deteta“, odnosno (musical child prodigy). H. Gardner, govoreći o darovitosti, smatra da su čuda od deteta ekstremi darovitosti (prema Suzanna E.

Henshon. 2006, intervju sa Ellen Winner i Howard Gardner). Međutim, ovo ne ograničava upotrebu termina „potencijalno genijalnog deteta“, gde je upravo od ogromnog značaja uticaj, podrška i usmeravanje od strane detetu najbližih. Pre svega *porodice* odnosno *roditelja, kao i vaspitača, nastavnika, pedagoga, psihologa,* i drugih stručnjaka iz relevantne oblasti, u čijoj je vezi i kvalitetnoj saradnji moguća podsticajna muzička sredina u kojoj dete raste i razvija se.

Društvo za superviziju i razvoj kurikuluma (*The Association for Supervision and Curriculum Development*) ističe da muzički darovita deca pokazuju rane znakove muzičkog sazrevanja, što može da uključuje uočavanje „falša“ u muzici, pamćenje melodija, harmonično pevanje, ljubav prema sviranju instrumenata u vrtiću, pokrete i izgovaranje u ritmu, brujanje i pevušenje za sebe, tupkanje u toku neke aktivnosti, i osetljivost na zvuke iz okruženja (vodopadi, kiša na krovu...). Kao indikatore ranog muzičkog sazrevanja, istraživači prepoznaju urođenu sposobnost identifikovanja visine zvuka (npr. precizno izvođenje određene visine), precizna ritmička sposobnost, snažno interesovanje za različitim žanrovima muzike, kao i sposobnost učenja i reprodukcija (prepoznavanje i imitacija) muzike (Julie A. Wojcik, M.Ed., NCSP, 2002). Određujući darovitost kao interakciju tri karakteristična svojstva, tzv. Troprstenasti model (*Three-ring conception of giftedness*), koji je poslednjih godina izuzetno aktuelan, u sebe uključuje specifičnu sposobnost, a to može biti i muzička sposobnost. Sa malim izmenama, ovu definiciju su Božin, A. i dr., primenili i za određenje *muzičke darovitosti*:

Natprosečne sposobnosti (deca izrazitih muzičkih sposobnosti, tj. oni koji lako prepoznaju i reprodukuju ritmičke modele, melodijske fraze i muzičke celine); *Ispunjavanje zadataka* (aktivno slušanje muzike i interpretativna sposobnost izvođenja muzike); *Kreativnost* (muzičke stvaralačke sposobnosti). (Božin, i dr.2003)

Kroz zanimljivu analizu Czeizel, Batta 1992, i prikaz porodičnog stabla muzičkih genija J.S. Bacha, W.A. Mozarta i L. Van Betovena, kao i tri najveća mađarska kompozitora: F. Liszt, F. Erkel i B. Bartok, može se uočiti uzajamno delovanje prirodnog (genetskog nasleđa), socijalnih uslova (sredine) i svojstva muzički darovite ličnosti. Analiza ukazuje na sledeće: 1. *Dominacija muškog pola* – objašnjava se prvenstveno socijalnim prilikama tadašnjeg vremena kada je ženama bila namenjena uloga domaćice, supruge, majke. 2. *Tendencija izrazitog porodičnog „gomilanja“ muzičara* –

npr. na porodičnom stablu J. S. Bacha ima čak 63 muzičara! U vezi sa tim ukazuje se i na sledeće pojave: *Model piramide* (kao gotovo pravilo da dede i očevi po muškoj liniji imaju natprosečno razvijene muzičke sposobnosti. Na vrhu piramide nalazi se unuk-muzički genije. *Dominantno nasleđe* (pored naslednih činilaca, ne treba zanemariti ni vaspitni model i uticaj na izbor profesije koje su očevi prenosili na sinove kao i uticaje bogate i inspirativne sredine kojoj su deca bila izložena. Npr. W. A. Mozart je od ranog detinjstva bio uključen u muzičke aktivnosti kojima se bavio njegov otac. *Rana identifikacija muzičke darovitosti* (Muzička darovitost se ispoljava veoma rano). Nije slučajnost da su „čuda od deteta“ uglavnom bila muzičari. *Muzička darovitost na najmlađem uzrastu ispoljava se u sluhu* (sluh je naučno dokazano nasledna osobina), *ritmu i pevanju* (većina kompozitora imala je veoma lep glas). U njihovom daljem razvoju, ove sposobnosti ih predestiniraju na virtuosno sviranje na muzičkom instrumentu. U tom periodu obično naiđu i na podršku svojih roditelja i nastavnika koji ih dalje stimulišu u razvoju muzičke darovitosti. Kasnije njihova darovitost donosi prve plodove vrhunskog stvaralaštva. 3. *Iskonska osobina* – ljudima se iskonske osobine vezuju za pojedine parove gena, što je takođe jedno od objašnjenja karakteristika porodičnog stabla muzičkih genija (Czeizel, Batta 1992, prema Gajić, 2005). Kod muzički darovite dece zapaža se i *pojačana osetljivost na zvuk*. Ovakva povišena sposobnost naziva se biopsihološki potencijal, odnosno osetljivost nervnih struktura jednog dela mozga za određeni nadražaj, tj. zvuk. Na osnovu toga povišena osetljivost na zvuk utiče na njegovu pojačanu pažnju i finije diferenciranje njegovih nadražaja, te deca bolje razlikuju melodijske, ritmičke, i kompozicijske izražajne mogućnosti muzike, ali i alikvotno bogatstvo (tzv. „boju zvuka“). Ovde se ne radi samo o razlikovanju zvuka violine, viole i violončela i o načinima izvođenja zvuka na pojedinom instrumentu (pizzikato, triler, glisando, picking stil...), već i razlikovanje šumova iz okoline, što će otvoriti nove načine upotrebe konvencionalnih i priručnih instrumenata. Za Rubinsteina će biti zabeleženo: „Još je kao dvogodišnjak u Poljskoj obožavao sve vrste zvukova: radničke sirene, pesme uličnih prodavača, uzvikivanje sladoledžije.“ (Huzjak, 2006).

Kao jedan od načina za prikaz karakteristika, kao i identifikaciju muzički darovite dece, predstavlja *Ček lista karakteristika muzičke darovitosti Farmer, D. (2007)*. Kao metod generalno precizne identifikacije, dostupna je roditeljima,

vaspitačima, i ostalima. Ističe se da ne mora svako darovito dete imati sve navedene karakteristike, kao i da uključuje i druge moguće karakteristike koje nisu navedene. Opisana ček lista ističe sledeće karakteristike muzički darovite dece:

- Dobar osećaj za ritam.
- Dobra koordinacija.
- Prilično dobro razlikovanje muzičkih i drugih zvukova.
- Razume muzičke odnose.
- Uživa u muzičkim aktivnostima.
- Izrazita muzička memorija.
- Odmah reaguje na ritam, melodiju i harmoniju.
- Koristi muziku za izražavanje osećanja i doživljaja.
- Spontani i originalni kreativni impuls pri komponovanju i izvođenju.
- Uživa u plesu i drami sa elementima muzike.
- Izuzetna brzina pri pamćenju muzike.
- Posедуje snažan osećaj za visinu tona.

Značaj uloge roditelja i predškolske ustanove u identifikaciji i načinima podrške muzički darovitog deteta -moguće strategije vođenja darovitog deteta

Literatura navodi potencijalnu i ostvarenu darovitost (prema Huzjak, 2006, u Vidović i Vlahović-Štetić, 2005), biografski podaci govore da neki veoma daroviti pojedinci kao deca nisu bili zapaženi (H. C. Andersen, A. Einstein). Da bi se pomoglo deci u ostvarivanju njihovih potencijala, uslov je da roditelji, kao i sredina u kojoj se dete nalazi (pre svega predškolska ustanova), poznaju prirodu darovitosti, odnosno identifikuju je, što ranije.

Muzički razvoj je deo opšteg razvoja, i počinje veoma rano, prema nekim autorima (Parncutt, 1993) već u prenatalnom periodu. Ovo vredno saznanje nas upućuje na vrlo ranu bliskost i vezu roditelja (majke i deteta) i njihovog uzajamnog odnosa kao snažne osnove socijalno-emocionalne veze. Istraživač Entoni Dikasper (Anthony DeCasper) je, postavivši hipotezu da na privrženost određenim zvukovima posle rođenja utiče ono što je dete čulo pre rođenja, izabrao šesnaest trudnica koje su svojoj nerođenoj deci čitale dobro poznatu knjigu američkih pesama za decu „Mačak u čizmama“ (The Cat in the Hat doktora Sojsa) sa pravilnim rimama i ritmovima. Od majki je tražio da poslednjih šest i po nedelja

trudnoće svaki dan po dva puta pročitaju celu knjigu. Kada su se deca rodila, Dikasper je sproveo test sisanja tako što su deca slušalicama bila povezana sa magnetofonom, a magnetofon je bio povezan sa cuclom. Kada bi sisala u jednom ritmu, deca bi slušala kako im majka čita „The Cat in the Hat“, a kada bi se magnetofon prebacio na drugu pesmu drugačijeg ritma, ona su vrlo brzo signalizovala da im se više sviđa pesmica „iz maminog stomaka“. Sisala bi tako da dobiju ono na šta su navikla: mamin glas i „staru dobru“ „Mačak u čizmama“ (prema Jun-Ruar Bjerkvol, 2005).

Jedna od osnovnih odlika muzike je upravo neposrednost delovanja. Polazeći od toga da u porodičnoj sredini deca (najčešće) imaju mogućnost da se slobodno izraze, ulogu roditelja u posmatranju i praćenju aktivnosti i dečijeg izražaja, smatramo značajnom u prepoznavanju i identifikaciji ranih znakova potencijalne muzičke darovitosti deteta. Međutim, identifikacija iako važna, da bi se potencijalna muzička darovitost dalje usmeravala i razvijala, neophodna ja adekvatna podrška i njeno dalje vođenje. U prvoj godini deteta veoma je važno da odrasli kontrolišu zvukove koji okružuju dete, i sa kojima stupa u kontakt. Ulaskom u drugu godinu, počinje usaglašavanje pokreta i muzike, javlja se spontano pevanje, reprodukuje se kontura melodije. U trećoj godini, povećava se broj pokreta u skladu sa muzikom, spontano izvedenih melodija i poboljšava njihov kvalitet (Činč, 512, 2006). Upravo ovaj momenat je ključni za pravilno usmeravanje i podršku roditelja u uspešnom, smislenom i organizovanom radu sa muzički darovitim detetom. Odavde proizilazi i neophodnost da se muzički darovito dete sagleda u okviru sredine u kojoj živi, i omogući da se na stimulativne načine utiče na tok i pravac njegovog razvoja.

U okviru ideje da nivo i kvalitet muzičke sposobnosti kao deo nasleđenog kapaciteta, nije nezavistan od sredine u kojoj se one ispoljavaju i razvijaju, 90-ih godina jača interesovanje istraživača za porodično okruženje muzički talentovanih. Među prvim istraživanjima, pokazano je da izlaganje deteta ranim i sistematskim muzičkim iskustvima doprinosi razvoju određenih vidova intelektualnih sposobnosti, boljoj koordinaciji pokreta, koncentraciji, pamćenju, i razvoju osetljivosti za razumevanje i doživljavanje muzike (Gembis, 1998). Sistematski nalazi autora (Sloboda & Howe, 1991), pokazali su da deca koja uče muziku, odnosno sviraju neki instrument, dolaze iz porodica u kojima postoji neuobičajeno visok stepen interesovanja ili ekspertnosti za muziku (50% roditelja). Takođe, i roditelji sa malim ili nikakvim muzičkim

iskustvom, imali su tendenciju da podržavaju nastojanje svoje dece, i njihovo ponašanje je generalno bilo pozitivno i ohrabrujuće (Bogunović, B. 2005). Na uzrastu od 3-6. godine, ostvaruje se najefikasniji uticaj porodične muzičke stimulacije na dečiji razvoj (Radoš-Mirković, 1983).

Značajan broj istraživanja koja su se bavila problemom identifikacije roditeljskih potreba, ukazuju da su roditeljima darovitog deteta neophodne precizne informacije u pogledu karakteristika po kojima se daroviti pojedinac razlikuje od svojih vršnjaka, različitih vrsta testova inteligencije i metodičkih uputstava (Buckley, 1994; Witty, 1951; Keirouz, 1990. prema Milošević N., Vujačić, M. 2006). Otuda proizilazi da je roditeljima potrebna podrška u vođenju muzički darovitog deteta, te se, ukoliko dete pohađa predškolsku ustanovu, otvara mogućnost i za širu podršku i vođenje muzičkog razvoja, a u svemu tome je presudna kvalitetna saradnja *predškolske ustanove i roditelja*. Često je slučaj da vaspitači u predškolskoj ustanovi prvi prepoznaju potencijalnu muzičku darovitost. Razlog tome možemo pretpostaviti osim u neposrednom i bliskom kontaktu vaspitača sa decom, i u mogućnosti da se naspram broja vršnjaka u grupi uoče eventualne razlike u ponašanju muzički darovitog deteta, ali i u prepuštanju roditelja (usled brojnih razloga) tzv. nadoknađujućoj (kompenzatorskoj) ulozi predškolske ustanove. Da bi prvenstveno identifikacija bila uspešno osmišljena, organizovana i realizovana, nužno je da se posmatranje vaspitača bazira na interdisciplinarnom timskom radu - *vaspitač, pedagog, psiholog, muzičar, i tesnu saradnju sa roditeljima darovite dece*. Upravo je stoga značajno da predškolska ustanova bude inicijator u daljem vođenju muzički darovite dece kao „interaktivnog komunikacijskog stvaralačkog procesa“, i podrži porodicu. U ovom smislu se obezbeđuje kontinuitet između predškolske ustanove i porodice, te jača osećaj sigurnosti kod deteta, pri čemu je važno da prate njegov rad i razvoj, ohrabruju i podržavaju samoinicijativu, omogućavajući da dete maksimalno izrazi svoju individualnost i bude ono što zaista jeste (Zuković, S. Milutinović, J. 2006).

Kao načine podrške porodici u vođenju muzički darovitog deteta, u našem radu ćemo istaći moguće *strategije* u vaspitno-obrazovnom radu sa muzički darovitim decom, koje bi proizilazile iz predloga *IPPD (individualnog plana podrške za darovite)*. Polazeći od principa individualizacije, smatramo da bi jedna od strategija koja bi mogla da utiče na dalji razvoj muzičke sposobnosti u predškolskim ustanovama bila upravo individualizacija, odnosno

akceleracija kao njen specifičan vid. Jedna od definicija školske akceleracije ističe: „ubrzano napredovanje najuspešnijih i najsposobnijih učenika tokom školovanja koje se sprovodi kao jedan od vidova individualizacije nastave za darovite“ (Pedagoška enciklopedija, 1989). Odnosno, da u predškolskoj ustanovi pomognemo detetu (muzički darovitom), da se bolje i potpunije izrazi i formira shodno svom potencijalnom daru. Prema jednoj od podela, ističe se osamnaest vrsta akceleracije, a radi lakšeg prepoznavanja specifičnosti i praktičnosti, svrstane su u dve osnovne kategorije: *administrativnu* i *pedagošku kategoriju* (A. Passow, 1996). Kao polazište kojim bi se išlo u susret muzički darovitij deci pretpostavićemo *administrativnu akceleraciju*, u vidu *ranijeg polaska u osnovnu muzičku školu* (inače se upisuje sa 9. godina). Pošto je muzičko obrazovanje specifično, pre svega po karakterističnom individualnom radu u zavisnosti za koji se instrument dete opredeli, odnosno sa darovitima npr. za klavir, violinu..., u odnosu na muzičke aktivnosti u predškolskom kurikulumu, ono se razlikuje po kurikulumu, programskom sadržaju, prirodi, metodama i tempu nastavnog procesa. Pošto su to ujedno i karakteristike *pedagoške akceleracije*, kojima se potpunije izlazi u susret specifičnim potrebama darovitih učenika, pokušaćemo da ih u našem radu ukoliko se to dozvoli, objedinimo u *administrativno-pedagošku akceleraciju muzički darovite dece*. Ovim je očigledno, što se i ističe, da se procedure administrativne akceleracije mogu prihvatiti samo kao polazna osnova za dalju pedagošku akciju, odnosno za individualizaciju, koja se označava i kao *personalna akceleracija* (Đukić, 2006). Na ovaj način se otvara mogućnost i vrednost vida akceleracije koji bi možda i najviše odgovarao specifičnosti muzičkog obrazovanja, a to je *mentorstvo*. Suštinska komponenta mentorstva je upravo priroda odnosa koja se uspostavlja između učenika i nastavnika. Da bi se ostvario blizak odnos sa naglašenom uzajamnošću i dosta razmena, osnova je dobro poznavanje i međusobno prihvatanje. Poznajući senzibilitet, mogućnosti, želje svoga učenika, i u skladu sa njima, i dogovorom sa njim, nastavnik planira zadatke individualnom nivou učenika. Ovde je važno istaći i podršku učeničkim naporima da razmišlja o sebi i svom talentu, svojim izborima tokom daljeg napredovanja, školovanja i veštinama (Polovina, 2006).

Druga strategija vođenja muzički darovite dece bila bi - *grupisanje prema interesovanjima*. U predškolskim ustanovama uvođenjem „Modela A“ sa *centrima interesovanja dece*, deca koja

imaju potrebu i želju da se izraze u muzici, ovde bi našla mesto, međutim, na žalost ovde nedostaju stručnjaci iz muzičke oblasti, a i vaspitači koji su muzički kompetentni, usled velikog broja dece (često iznad norme), ne mogu se dovoljno posvetiti konkretnom detetu. Stoga bi možda *dečiji orkestri*, i *dečiji horovi* mogli obuhvatiti veću grupu dece sa interesovanjem za muziku, pri čemu bi npr. u dečijem orkestru svako dete (ili grupa dece) svirala neki instrument u zavisnosti od želje i sklonosti (npr. udaraljke, zvečke, doboši, ksilofoni, kao i različiti instrumenti koji bi bili deo njihovog stvaralaštva). Te i dodatno, izvođenja na javnim nastupima bila bi pre svega zajedničko zadovoljstvo, uticala na osećaj sigurnosti, samopouzdanja, predstavljala vid pripreme za eventualne dalje nastupe, i stimulaciju roditelja da podrže decu u muzičkom razvoju i napredovanju. Takođe, ovde bi imala priliku da učestvuju sva deca, i osete zajednički doživljaj stvaranja muzičkog dela. Stoga se mogu organizovati i dodatne *muzičke radionice* u predškolskoj ustanovi koje bi vodili adekvatni stručnjaci, ili obučeni i entuzijasti vaspitači, a u njima bi mogli učestvovati i roditelji, i kroz zajednički izražaj i doživljaj međusobno se podržavali i razvijali podsticajnu muzičku atmosferu, prenoseći je i u svoje domove.

Kao vid grupisanja, ali van predškolske ustanove, bila bi *Muzička zabavišta*, koja se poslednjih godina sve više otvaraju u okviru redovnih osnovnih muzičkih škola, a i privatna muzička zabavišta ili muzički centri. Ovo je ujedno prilika i za ostalu decu koja imaju želju za dodatnim zbližavanjem sa muzikom, a i priprema za eventualni upis dalje u osnovnu Muzičku školu. Kao primer dobre prakse je Muzičko zabavište u okviru Muzičke škole „Isidor Bajić“ u Novom Sadu, koje već oko devet godina vrši upis dece bez prethodne provere muzičkih sposobnosti sa ciljem da najmlađi upoznaju osnovne muzičke pojmove i veštine kroz pesmu, igru, brojalice i muzičke priče, zavole muziku, i pripreme se za eventualni upis u osnovnu Muzičku školu. Grupe su formirane prema sledećim uzrastima dece: mlađa grupa (uzrast do 5 godina); srednja grupa (uzrast od 6 godina) i starija grupa (uzrast od 7 godina). Na ovaj način je ujedno svoj deci pružena prilika da se približe muzici, kao i dalje muzički razvijaju.

Predložili bismo još jednu strategiju u radu sa muzički darovitom decom, a koja bi se takođe odnosila na svu decu u predškolskoj ustanovi – *obogaćujuća sredina*. Ova strategija je ujedno i podrška ostalim strategijama, i shodno tome smatramo je komplementarnom sa ostale dve. Konkretno, odnosila bi se na

muzički obogaćujuću sredinu u vidu raspolaganja različitim vrstama instrumenata u predškolskoj ustanovi. U zavisnosti od mogućnosti određene ustanove, npr. instrumentima koji se koriste u različitim kulturama, ali i instrumentima koje bi pravila deca zajedno sa vaspitačima i uključivanjem roditelja u stvaralačke aktivnosti, kao još jedan od vidova saradnje sa porodicom predškolske ustanove. Na ovaj način deca bi imala priliku da uoče karakteristike i razlike između kultura i naroda iz kojih potiču, istraže ih, steknu iskustvo u sviranju, zavole instrument, muziku, a i vaspitači i roditelji bi imali mogućnost da uoče individualne želje dece za određenim instrumentom, i prepoznaju potencijalne darovite pojedince. Ovim bi se nadovezao i širok repertoar različitih žanrova muzike (npr. jazz, pop, rock, classica.), i ukazao širok opus bogatstva muzičkog stvaralaštva, ritmova, melodija i harmonija. Ukoliko se ukaže mogućnost, a pre svega zajednička motivisanost, *mali muzički studio* u okviru predškolske ustanove, bio bi prilika da se muzičko stvaralaštvo snimi, a u procesu zajedničkog stvaranja i mogućnosti tehnike, predstavi bogato i plodno iskustvo. Tokom pisanja rada, u procesu nastajanja i pripremi za rad su muzički studio u Kikindi i Bačkoj Palanci kao stvaralački izraz i motivacije vaspitača, roditelja, pedagoga, direktora i uz podršku opštine.

Važno je istaći da i među muzički darovitim decom postoje velike razlike, te i pravo na individualizaciju. *IPPD (individualni plan podrške za darovite)*, bi se mogao ostvariti izbor određene strategije kao kombinacije didaktičko-metodičkih postupaka, kojima bi se u najvećoj meri išlo u susret potrebama u vođenju konkretnog muzički darovitog deteta. Na osnovu pretraga, primećujemo da se kod nas IPP u predškolskim ustanovama, koristi pre svega za decu sa teškoćama u razvoju, dok se daroviti, kojima je podrška takođe neophodna, ne smatraju osobama sa posebnim potrebama. Smatramo da bi ovakav IPPD za muzički darovite predstavljao vezu i timsku saradnju *vaspitača, roditelja deteta, muzičkog pedagoga, odnosno nastavnika* sa kojim bi dete imalo individualne časove (instrumenta, pevanja) u Muzičkoj školi i *psihologa*. Ovaj tim bi takođe mogao održavati u okviru savetovališta za roditelje predškolske ustanove podršku za darovitu decu, kroz predavanja, radionice i zbližavanja porodica darovitih i njihove dece.

Upravo u podršci predškolske ustanove porodici darovitog deteta otvara se mogućnost motivišuće saradnje u identifikovanju, vođenju i podršci muzički darovitog deteta. Sistematskim praćenjem detetovog ponašanja u skladu sa saznanjima o karakteristikama

muzički darovite dece i predloženog IPPD (individualni plan podrške darovitih) kroz strategije akceleracije, grupisanje prema interesovanjima i strategiju koja ih objedinjuje, odnosno obogaćujuću sredinu, moguće je svakom muzički darovitom detetu i njegovoj porodici adekvatno vođenje i podrška. Kako i na koji način će se osmisliti i realizovati muzičke aktivnosti i rad sa decom vrednujući i podržavajući njihove karakteristike, zavisi od zajedničke strategije adekvatnih i entuzijastih stručnjaka i Deteta. „*Ako čovek ne hoda u korak sa saputnicima, to verovatno radi zato jer čuje drugog bubnjara. Pustite ga da igra po muzici koju čuje, svejedno koliko je ritmična ili udaljena.*“ Henry David Thore

Literatura:

- Bogunović, B. (2005), Porodica učenika osnovne muzičke škole, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, godina XXXVII, broj 2, str. 99-114, Beograd.
- Božin, A. i dr. (2003), *Daroviti i šta sa njima*, str. 28., 174., 175., Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Council of Europe (1999), *Education Newsletter, Council of Europe*, 1/92.
- Činč, E. (2006), Načini edukacije budućih vaspitača za individualni rad sa muzički darovitom decom, *Zbornik br. 12*, str. 512., *Darovitost, interakcija i individualizacija u nastavi*, Vršac-Temišvar: VŠZOV.
- Dr. Suzanna E. Henshon, (2006), *The evolution of creativity, giftedness, and multiple intelligences: an interview with Ellen Winner and Howard Gardner*, <http://www.thefreelibrary.com/The+evolution+of+creativity%2c+gifted+ness%2c+and+multiple+intelligences%3a...-a0150850206>
- Đukić, M. (2006), Individualizacija nastave i školska akceleracija darovitih, *Zbornik br. 12*, str. 202.,204, Vršac-Temišvar: VŠZOV.
- Farmer, D. (2007). *Characteristics checklist for gifted children*. Retrieved March 22, 2008, dostupno na <http://austega.com/gifted/>.
- Franziska Olbertz M.A. (2006), *The early development of three musically highly gifted children*, 9th International Conference on Music Perception and Cognition, Institute for Research on Musical Ability (IBFM), Paderborn, Germany.
- Furlan, I. (1978), Darovita djeca, *Pedagoški rad*, br 7-8, str.313, Zagreb.
- Gajić, O. (2005), Varujacije na temu darovitosti u umetnosti (Odrasli i formula uspeha), *Radovi sa međunarodnog naučnog skupa „Daroviti i odrasli“*, *Zbornik br. 11*, str. 208.-209 Vršac: VŠZOV.

- Huzjak, M. (2006), *Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu*, dostupno na <http://likovna-kultura.ufzg.hr/darovitost.htm>
- Julie A. Wojcik, (2002), *Musical Talent: Innate or Learned*, Duke University, talent identificarion program, http://www.dukegiftedletter.com/articles/vol3no1_article.html
- Jun-Ruar Bjerkvol (2005), *Nadahmuto biće*, str. 21., 22., Beograd: Plato.
- Malušić, S. (2000), *Daroviti učenici i rad sa njima*, str. 13.-16., Beograd: Emka.
- Milošević, N., Vujačić, M. (2006), Ka uvažavanju potreba darovitih učenika i njihovih roditelja, *Zbornik br. 12*, str. 388-399, *Darovitost, interakcija i individualizacija u nastavi*, Vršac-Temišvar: VŠZOV.
- Pedagoška enciklopedija, (1989).
- Polovina, N. (2006), Mentorski tip rada sa darovitom decom, *Zbornik br. 12*, str. 270., Vršac: VŠZOV.
- Radoš-Mirković, K. (1983), *Psihologija muzičkih sposobnosti*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Shuter Dyson, R., & Gabriel, C. (1981). *The psychology of musical ability* (2nd ed.). London: Methuen.
- Zuković, S., Milutinović, J. (2006), Ciljevi obrazovanja i podrška darovitim u porodici, *Zbornik br. 12*, str. 165-170, *Darovitost, interakcija i individualizacija u nastavi*, Vršac-Temišvar: VŠZOV.

Jasmina Klemenovic, PhD
Lucija Andre
Philosophical Faculty
Novi Sad

Support to Family in Guidance of Preschool Musically Gifted Children

Abstract: According to numerous researches, musical giftedness, as a special form of giftedness, can be manifested at preschool age and it is possible to identify it as potential before other forms of giftedness. Family, as a central place of child's life and first emotional and socio-cultural setting for child's development, is a significant factor in identification and provision of support to musically gifted child. In order to ensure adequate support, it is necessary to inform parents on characteristics of musical giftedness and the ways of musical development guidance, leading to realisation of full potentials and self-fulfilment of a child. The paper points to the relevance of preschool institutions in support to a family of a gifted child, their qualitative cooperation in the guidance of musical development of children at preschool age. Individual plan of support to the gifted (IPSG) is emphasized as a possible way of support through suggested strategies of acceleration, grouping according to interests and a strategy encompassing them, i.e. enriching environment.

Key words: musical giftedness, musical development, family, preschool institution, support strategies.